



VIENO SMŪGIO DOKTRINA TEISMŲ PRAKTIKOJE

Ugnė Urbšytė¹

DOI: <https://doi.org/10.7220/2029-4239.20.8>

REIKŠMINIAI ŽODŽIAI

Teismų praktika, vieno smūgio doktrina, nužudymas, neatsargus gyvybės atėmimas, netiesioginė tyčia, nusikalstamas nerūpestingumas.

ĮŽANGA

Veiksmų, kuomet dėl vieno smūgio, suduoto į gyvybiškai svarbų organą, miršta žmogus, vertinimas Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – BK) straipsnių atžvilgiu tiek mokslinėje doktrinoje, tiek teismų praktikoje kelia daug diskusijų. Didžiausia problema pastebima siekiant išsiaiškinti tokius veiksmus atlikusio asmens kaltės turinį, atriboti netiesioginę tyčią nuo nusikalstamo nerūpestingumo. Tai lemia nužudymo arba neatsargaus gyvybės atėmimo kvalifikavimą. Vis dėlto, nors naujausioje teismų praktikoje vieno mirtino smūgio sudavimas kvalifikuojamas kaip nužudymas arba neatsargus gyvybės atėmimas, žvelgiant į ankstesnę teismų praktiką pastebima, jog tokie veiksmai galėjo būti vertinami ne tik kaip BK 129 str. ar BK 132 str. numatyta veika, tačiau ir kaip BK 132 str. ir BK 135 str. (sunkus sveikatos sutrikdymas) ar 138 str. (nesunkus sveikatos sutrikdymas) sutaptis. Naujausia Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartimi, asmens veiksmai, kuomet į veido sritį pasitelkiant įrankį buvo suduotas smūgis ir asmuo smūgio pasėkoje mirė, buvo kvalifikuoti kaip neatsargus gyvybės atėmimas.²

Šios apžvalgos tikslas - išnagrinėti naujausią teismo nutartį ankstesnių teismo sprendimų kontekste analizuojant, ar Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje yra suformuluoti aiškūs kriterijai, konkrečių aplinkybių kontekste lemiantys vieno smūgio, kurio pasėkoje nukentėjusysis mirė, kvalifikavimą kaip nužudymą ar neatsargų gyvybės atėmimą.

¹ Vytauto Didžiojo universiteto teisės fakulteto vientisųjų teisės studijų programos V kurso studentė.

² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. sausio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-74-788/2019.

PRIEŽASTINIS RYŠYS

Priežastinis ryšys gali būti būtinas arba atsitiktinis. Atsitiktinis priežastinis ryšys yra tuomet, kai kilę padariniai paprastai yra nebūdingi atliktai veikai, t. y., dažniausiai analogiškoje situacijoje tokie padariniai neatsiranda. Kita vertus, būtinojo priežastinio ryšio savybė yra ta, kad kilę padariniai yra dėsningi atliktiems veiksams, t. y., analogiška veika visada ar dažniausiai sukelia tapačius padarinius, kuriuos dėl jų dėsningumo normalaus protinio išsivystimo žmogus gali numatyti iš gyvenimo praktikos.³

Pažymėtina, kad teismų praktikoje pabrėžiama, jog nustačius, kad nukentėjusysis mirė dėl kaltininko sukulto sveikatos sutrikdymo, atsakomybė už kito žmogaus gyvybės atėmimą atsiranda ne tik tada, kai nukentėjusysis miršta tuoj po padarytos veikos, tačiau ir tuomet, kai tarp kaltinamojo veiksų ir nukentėjusiojo mirties praeina kuris laikas.⁴

Kita vertus, priežastinis ryšys gali būti paneigtas nustačius, kad nukentėjusiojo mirtį lėmė ne kaltininko veika, bet kita priežastis. Teismų praktikoje pripažįstama, jog tokia priežastimi gali būti gydymo metu užkrėstas kraujas, per klaidą pavartoti ne tie vaistai ir pan. Vis dėlto prie tokių aplinkybių nepriskirtinas alkoholio vartojimas. Pavyzdžiui, Lietuvos Aukščiausiasis teismas, 2019 m. sausio 8 d. nutartyje konstatavo, jog nors nukentėjusysis prieš įvykį ir jau po įvykio nesaikingai vartojo alkoholį (mirusiajam buvo nustatyta 2,43 promilės alkoholio kraujyje ir 3,7 promilės alkoholio šlapime) ir galimai nukrito ne dėl suduoto smūgio, o būdamas apsvaigęs užkliuvo už stalo atbrailos, tokie nukentėjusiojo veiksmai savaime nereiškia, jog priežastinis ryšys nutrūksta.⁵ Kitoje byloje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas taip pat konstatavo, jog nukentėjusiojo apsvaigimas nuo alkoholio nelaikytinas veiksniu, turinčiu lemiamos įtakos nukentėjusiojo mirčiai bei įsiterpiančiu tarp kaltininko suduoto smūgio į galvą, nuo kurio nukentėjusysis parkrito, ir nukentėjusiojo mirties.⁶

Vis dėlto svarstyti, ar tam tikrais atvejais alkoholio vartojimas negalėtų būti laikomas turinčiu lemiamos įtakos šioje apžvalgoje nagrinėjamų padarinių kilimui. Akivaizdu, jog alkoholio vartojimas gali sutrikdyti asmens pojūčius, reakcijas, neigiamai paveikti jo organizmą. Asmuo, kuris vietoje siūlomos pagalbos renkasi tęsti girtavimą ir pats elgiasi nepakankamai rūpestingai, apsvaigimo būsenoje gali tinkamai nesuvokti esamos situacijos bei ignoruoti blogėjančią sveikatos būklę, kai tuo tarpu būdamas blaivus, pajutęs savo sveikatos pakitimus jis kreiptųsi į medikus. Be to, asmens griuvimas ir susižalojimas gali būti sąlygoti būtent neblaivumo būsenos, kai tuo tarpu blaivus asmuo nuo tokio paties smūgio nebūtų miręs ar net susižeidęs.

Dėsninga vieno smūgio į galvą ranka pasekmė

Pažymėtina, jog tam, kad asmens veiksmus būtų galima pripažinti atliktais veikiant tyčia ir veiką kvalifikuoti kaip nužudymą, tarp suduodamo smūgio ir nukentėjusiojo mirties turi egzistuoti dėsningas priežastinis ryšys, be to, kaltininkas tokias pasekmes turi numatyti kaip

³ Kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-354/2007; 2K-P-247/2009 ir kt.

⁴ Kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-428/2013; 2K-28-976/2015; 2K-322-511/2016; 2K-7-74-788/2019 ir kt.

⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. sausio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-74-788/2019.

⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2016 m. lapkričio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-193-895/2016.

neišvengiamas ar labai tikėtinas. Teismas, sprenddamas priežastingumo klausimą svarsto, ar tam tikri veiksmai (nagrinėjamu atveju smūgio į galvos sritį sudavimas) konkrečiomis aplinkybėmis visada ar bet jau labai dažnai sukelia žmogaus mirtį. Vis dėlto svarstyti, ar visais atvejais teismo argumentai dėl priežastinio ryšio nustatymo yra pakankamai tvirti ir aiškūs. Dr. Skirmantas Bikelis savo disertacijoje reikšmingai pažymi, jog teismo sprendimo dėl dėsningo priežastinio ryšio ir galimybės numatyti padarinius tarp konkrečios veikos ir kilusių padarinių priėmimas vyksta ramioje aplinkoje, be to, teismas remiasi išsamia situacijos analize, turimomis mokslo žiniomis bei patirtimi. Kita vertus, kaltininkas, prognozuodamas daromos veikos padarinius, dažnai būna įtemptoje ir netikėtoje situacijoje, stresinėje būklėje ar net apsvaigęs. Atsižvelgiant į tai, kaltininkas gali nepastebėti tam tikrų padarinių kilimui reikšmingų aplinkybių, dar daugiau - jam gali trūkti specialių žinių ir patirties.⁷

Ankstesnėje teismų praktikoje buvo konstatuojama, jog gyvybės atėmimas nėra dėsninga vieno smūgio ranka sudavimo pasekmė, tačiau bet koks, tame tarpe ir sunkus sveikatos sutrikdymas, laikomas dėsningu smūgio ranka į galvos sritį sudavimo padariniu. Atsižvelgiant į tokį interpretavimą, situacija, kuomet kaltininkui įsibrovus į nukentėjusiosios butą ir sudavus smūgį į jos kairįjį skruostą, įvykus rotaciniam galvos judesiui bei dėl to išsiliejus kraujui po kietuoju galvos smegenų dangalu (tai komplikavosi galvos smegenų suspaudimu ir pabrinkimu), kaltininko veiksmai Kasacinio teismo kvalifikuoti kaip BK 135 str. ir BK 132 str. sutaptis.⁸ Kita vertus, vėlesnė Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis suformulavo taisyklę, jog gyvybės atėmimas vis dėlto yra dėsninga vieno smūgio ranka sudavimo pasekmė, t. y., jog smūgis, suduotas ranka, visada ar daugeliu atvejų sukelia ne sveikatos sutrikdymus, o būtent kito žmogaus mirtį. Teismas tokią savo išvadą pagrindė tuo, jog padaryto sunkaus sveikatos sutrikdymo pobūdis, kaltininkui numatant tokio sunkumo sveikatos sutrikdymą ir sąmoningai leidžiant tokiems padariniams atsirasti, pašalina galimybę nesuprasti veikos pavojingumo žmogaus gyvybei. Be to, nutartyje konstatuota, jog asmuo, numatydamas, kad jo veikos padariniai gali būti sunkus sužalojimas arba jo sukeltos komplikacijos, ir siekdamas ar sąmoningai leisdamas tokiems padariniams atsirasti, supranta savo veikos pavojingumą kito žmogaus gyvybei bei numato, kad nukentėjusysis gali mirti.⁹ Analizuojant tokios teismo nutarties pagrįstumą ir prieštarumą ankstesnei praktikai, verta paminėti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo V. Piesliako šioje byloje pareikštą atskirąją nuomonę, kurioje pažymima, jog gyvenimiškose situacijose dažnai susiduriama su tokio pobūdžio smurtu (Pvz. šeimoje sprendžiant konfliktus tarp sutuoktinių, buityje tarp pažįstamų ir nepažįstamų asmenų), tačiau mirtis dėl suduodamo smūgio į galvos sritį įvyksta gana retai.¹⁰ Taigi svarstyti, ar iš tiesų egzistuoja dėsningumas tarp vieno smūgio į galvos sritį sudavimo ir kilusių padarinių (nukentėjusiojo mirties).

⁷ S. Bikelis „Tyčinė kaltė baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje“ (2007), daktaro disertacija, 112 psl.

⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2007 m. gegužės 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-354/2007.

⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2009 m. spalio 20 d. nutarties Nr. 2K-P-247/2009.

¹⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo Vytauto Piesliako atskiroji nuomonė dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2009 m. spalio 20 d. nutarties Nr. 2K-P-247/2009.

Dėsninga vieno smūgio į galvą ramentu pasekmė

2019 m. sausio 8 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išplėstinės kolegijos priimtoje nutartyje¹¹ buvo nagrinėjama situacija, kuomet pavėsinėje nuteistasis ramentu sudavė smūgį nukentėjusiajam į lūpų ir smakro sritį. Nuo šio smūgio nukentėjusysis prarado pusiausvyrą ir, užkliuvęs už stalo atramos horizontaliosios dalies, griuvo bei veidu trenkėsi į grindinį, galimai buvo praradęs sąmonę. Griūdamas kniūbsčias nukentėjusysis patyrė dešinio kelio sumušimą, o atsitrenkęs veidu į grindinį – kaktos-nosies srities sumušimą, pasireiškusį kaip odos nubrozdinimas kaktoje, kraujosruva kaktos minkštuosiuose audiniuose, kraujo išsiliejimas po kietuoju galvos smegenų dangalu, o tai komplikavosi galvos smegenų suspaudimu ir pabrinkimu. Nuo šios galvos traumos nukentėjusysis praėjus kuriam laikui mirė savo namuose.

Analizuojant šią nutartį ankstesnių teismo nutarčių kontekste atkreiptinas dėmesys, jog šiuo atveju smūgis buvo suduotas ne ranka, o pasitelkus įrankį – ramentą. Vis dėlto pažymėtina, jog nors šiuo atveju buvo panaudotas įrankis, pats smūgis buvo nestiprus, suduotas į tą pačią vietą kaip ir kitose apžvelgiamose bylose - galvos sritį.

Tirdami priežastinį ryšį šioje byloje teismai nustatė, jog nepaisant to, kad su aplinkinių pagalba atsigavęs nukentėjusysis, stumdamas dviratį, iš įvykio vietos išėjo pats, tiesioginė mirties priežastis buvo trauma, patirta atsitrenkus galva į grindinį. Svarbu paminėti, jog šioje byloje atliktos ekspertizės išvados atskleidė, jog nukentėjusysis „griuvo galimai dėl to, kad būdamas girtas dešine koja užkliuvo už stalo atramos horizontaliosios dalies“. Tad nukentėjusiojo griuvimą ir trenkimąsi į žemę lėmė ne suduotas sąlyginai nestiprus smūgis ramentu, o neblaivi nukentėjusiojo būklė ir užkliuvimas už stalo. Nepaisant šių aplinkybių, Kasacinis teismas konstatavo, jog kaltininko suduotas smūgis buvo ne tik būtina mirties kilimo sąlyga, bet ir esminis susiklosčiusio priežastingumo elementas, nulėmęs nukentėjusiojo inertišką kūno judėjimą tokia trajektorija, jog šis užkliuvo už stalo atramos ir griuvo ant žemės galva trenkdamasis į trinkeles.

Šiame kontekste taip pat paminėtina, jog Lietuvos Aukščiausiasis Teismas atkreipė dėmesį į priežastinio ryšio teoriją, pagal kurią priežastinis ryšys tarp veiksmų ir jų žalingų padarinių egzistuoja tuomet, kai veiksmai padidina padarinių atsiradimo riziką. Be to, teismas pabrėžė, jog realybėje gali egzistuoti daug skirtingų padarinių priežasčių, o adekvati priežastis gali būti ne vienintelė, tačiau būtent ji, paversdama tikrove tam tikrų padarinių atsiradimo tikimybę, išsiskiria iš kitų priežasčių. Atsižvelgiant į šią teoriją teismas sprendė, jog bet koks, net ir nestiprus smūgis į galvą, visada padidina žalingų padarinių sveikatai ar gyvybei atsiradimo riziką, o nenustačius jokios kitos aplinkybės, tiesiogiai sukėlusios nukentėjusiojo mirtį, nuteistojo suduotas smūgis teisiniu požiūriu laikytinas pagrindine nukentėjusiojo mirties priežastimi.

Vis dėlto, teismo teiginys, jog nukentėjusiojo mirtis šioje situacijoje pripažintina dėsningu suduoto smūgio rezultatu, atsižvelgiant į tai, jog tokiu atveju turėtų būti konstatuota, jog nestiprus smūgio sudavimas ramentu į galvos sritį visada ar bent labai dažnai sukelia nukentėjusiojo mirtį, kelia pagrįstų abejonių. Atkreiptinas dėmesys, jog šioje byloje specialistų ir ekspertų išvados nustatytos, kad kaltininko smūgiu nukentėjusiajam buvo padarytas veido sužalojimas, vertinamas kaip nežymus sveikatos sutrikdymas, o mirtį sukėlė galvos trauma, gauta atsitrenkus veidu į trinkeles. Atsižvelgiant į tai diskutuotina, ar iš tiesų pats apsvaigusio asmens užkliuvimas už stalo atramos nebuvo pagrindine padarinių kilimo priežastimi ir ar esamų teismo argumentų pakanka konstatuoti, jog egzistuoja BK 132 str. taikymui pakankamas priežastinis ryšys.

¹¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. sausio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-74-788/2019.

NETIESIOGINĖ TYČIA VS. NUSIKALSTAMAS NERŪPESTINGUMAS

Apie kaltininko kaltės turinį (formą ir rūšį) teismas sprendžia atsižvelgdamas į visas padaryto nusikaltimo aplinkybes: nusikaltimo padarymo įrankius, būdą, sužalojimų kiekį, jų pobūdį, vietą, nusikalstamų veiksmų pobūdį ir intensyvumą, jų nutraukimo priežastis, kaltininko ir nukentėjusiojo tarpusavio santykius, jų elgesį prieš nusikalstamus veiksmus šių veiksmų metu, jiems pasibaigus ir kt.¹² Tai reiškia, jog sprendžiant, ar kaltininkas į gyvybiškai svarbų organą suduodamas smūgi, kurio pasekoje nukentėjusysis miršta, veikia tyčia, kiekvienu konkrečiu atveju vertinama atskirai. Taigi, net ir esant panašioms faktinėms situacijoms, viena iš besiskiriančių aplinkybių gali lemti skirtingą veiksmų kvalifikavimą.

Netiesioginė tyčia

Pažymėtina, jog nusikaltimas ar baudžiamasis nusižengimas yra padarytas netiesiogine tyčia, jeigu jį darydamas asmuo suvokė pavojingą nusikalstamos veikos pobūdį, numatė, kad dėl jo veikimo ar neveikimo gali atsirasti baudžiamajame kodekse numatyti padariniai, ir, nors jų nenorėjo, bet sąmoningai leido jiems atsirasti.¹³ Lietuvos Aukščiausiojo teismo praktikoje pripažįstama, jog tokia sąmoningo leidimo sąvoka, be kita ko, baudžiamosios teisės moksle ir teismų praktikoje tapatinama su kaltininko abejingumu dėl to, jog jo atliekami veiksmai gali sukelti nusikalstamus padarinius. Be to, tokiu atveju kaltininkas suvokia pavojingą nusikalstamos veikos pobūdį bei tai, kad jo veikos pavojingi padariniai yra labai tikėtini ar net neišvengiami ir nors jų nesiekia ir nenori, tačiau neatsisako savo pavojingo elgesio. Kaltininkas nesitiki išvengti savo veikos padarinių arba realios jų atsiradimo grėsmės, o jeigu ir tikisi, tai tik remdamasis subjektyviais ir atsitiktiniais dalykais – sėkme, likimu ir pan. Tai vertintina kaip abejingumas numatomiems padariniams bei kitų asmenų interesams.¹⁴ Kaltininko sąmoningumą gali rodyti peilių ar kitokių pavojingų įrankių panaudojimas prieš kitą asmenį¹⁵, taip pat aukos atžvilgiu abejingas kaltininko elgesys iš karto po įvykio (girtavimo tęsimas, pagalbos nesuteikimas, pasišalinimas iš įvykio vietos ir pan.)¹⁶

2016 m. lapkričio 3 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartyje nagrinėti nuteistojo veiksmai, kuomet jis viešoje vietoje (restorane) vieną kartą kumščiu smogė į kairę veido pusę nukentėjusiajam, nuo to šis parkrito ant grindų, taip jam padarė galvos sumušimą, pasireiškusį kraujo išsiliejimu po galvos smegenų minkštaisiais dangalais bei kitais sužeidimais, dėl to nuo galvos sumušimo nukentėjusysis po beveik trijų parų mirė ligoninėje. Pagal byloje nustatytas aplinkybes tyčinė kaltė, o ne neatsargumas atimant žmogui gyvybę konstatuotas atsižvelgus į tai, kad suduotas smūgis į galvą buvo apgalvotas ir kryptingas, pakankamai stiprus ir nukentėjusiajam

¹² Ten pat.

¹³ Lietuvos Respublikos Baudžiamojo kodekso 15 str. 3 d.

¹⁴ Kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-P-498-746/2015, 2K-7-193-895/2016, 2K-410-489/2016.

¹⁵ Kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-450/2011, 2K-4/2012, 2K-408/2014, 2K-513/2014.

¹⁶ Kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose 2K-7-74-788/2019, 2K-P-247/2009, 2K-514/2009, 2K-22/2013, 2K-41-697/2015, 2K-9-697/2017, 2K-57-697/2018.

netikėtas. Pagrindžiant tyčinę kaltę taip pat įvertinta, kad kaltininkas tam tikrą laiką užsiiminėjo viena kovinio sporto šakų - tailandiečių boksu, todėl suvokė savo smūgių galią.¹⁷ Vis dėlto abejotina, ar tuomet, kai sprendimas yra nulemtas tik vienos iš aplinkybių, pakankamai įvertinamos likusios aplinkybės, nei vienai iš jų (kitų atžvilgiu) nesuteikiant per didelės reikšmės.

Kitoje Kasacinio teismo byloje nuteistas, būdamas viešoje vietoje apsvaigęs nuo alkoholio, asmeninio konflikto metu stipriai kumščiu trenkė į galvą liesesnio ir žemesnio ūgio nukentėjusiajam, nuo ko jis parkrito ant asfalto ir patyrė sunkų sveikatos sutrikdymą, o vėliau dėl nuo patirtų sužalojimų, kilusių komplikacijų ligoninėje mirė. Šioje nutartyje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas taip pat nuteisė asmenį už nužudymą, padarytą netiesiogine tyčia. Teismas pabrėžė, jog galva yra gyvybei svarbi ir labiausiai pažeidžiama žmogaus kūno dalis, o normalaus protinio išsivystymo žmogus negali nesuvokti, jog suduodamas smūgį kitam žmogui į galvą daro veiklą, keliančią pavojų kito žmogaus sveikatai ir gyvybei. Tai suvokdamas, kaltininkas numato, kad nuo tokio smūgio nukentėjusiajam gali būti padaryti sveikatos sužalojimai, iš jų ir tokie, dėl kurių jis gali mirti.¹⁸

Taigi konflikto metu vienas didele jėga suduotas mirtinas smūgis į gyvybiškai svarbią kūno vietą (dažniausiai į galvą ar pilvą) teismų praktikoje paprastai pripažįstamas netiesiogine tyčia padarytu nužudymu. Toks gyvybės atėmimo kvalifikavimas grindžiamas nuostata, kad suaugęs, normalaus protinio išsivystymo žmogus, kad ir vieną kartą visa jėga smūgiuodamas į kito žmogaus gyvybei svarbų organą, negali nesuprasti, kad nuo tokio pavojingo veikimo kitas žmogus gali nugriūti, pavojingai susitrenkti galvą ar kitaip susižaloti, patirti įvairių traumų ir komplikacijų, tarp jų ir tokių, kurios gali lemti jo mirtį.¹⁹ Kita vertus, atsižvelgiant į aukščiau aptartą Lietuvos Aukščiausiojo Teismo teisėjo V. Piesliako atskirąją nuomonę, kaltininko gebėjimą numatyti padarinius gali riboti gyvenimiškoji patirtis, kuri atskleidžia, jog nuo suduodamo smūgio į galvą mirtis nukentėjusįjį ištinka gana retai.

Nusikalstamas nerūpestingumas

Nusikaltimas ar baudžiamasis nusižengimas yra neatsargus, jeigu jis padarytas dėl nusikalstamo pasitikėjimo arba nusikalstamo nerūpestingumo.²⁰ Nusikaltimas ar baudžiamasis nusižengimas yra padarytas dėl nusikalstamo nerūpestingumo, jeigu jį padaręs asmuo nenumatė, kad dėl jo veikimo ar neveikimo gali atsirasti šiame kodekse numatyti padariniai, nors pagal veikos aplinkybes ir savo asmenines savybes galėjo ir turėjo tai numatyti.²¹ Taigi remiantis Lietuvos Respublikos baudžiamuoju kodeksu, nusikalstamas nerūpestingumas yra tik tada, kai nusikalstamą veiklą padaręs asmuo nenumato padarinių kilimo rizikos net ir menkiausiu laipsniu. Tai yra ryškiausias požymis, padedantis nusikalstamą nerūpestingumą atriboti nuo kitų kaltės rūšių. Pažymėtina, jog tiek tyčios, tiek nusikalstamo pasitikėjimo atvejais, padariniai vienokiu ar kitokiu laipsniu yra kaltininko numatomi.

¹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus 2016 m. lapkričio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-193-895/2016.

¹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. vasario 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-41-697/2015.

¹⁹ Kasacinės nutartys baudžiamosiose bylose Nr. 2K-P-247/2009, 2K-514/2009, 2K-22/2013, 2K-41-697/2015, 2K-9-697/2017, 2K-57-697/2018.

²⁰ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 16 str. 1 d.

²¹ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 16 str. 3 d.

Aukščiau minėtoje 2019 m. sausio 8 d. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartyje smūgis į galvą, kurio pasekoje nukentėjusysis mirė, pakeičiant žemesnių instancijų nuosprendžius, perkvalifikuotas iš nužudymo į neatsargų gyvybės atėmimą, padarytą dėl nusikalstamo nerūpestingumo. Šioje byloje Kasacinis teismas nesutiko su žemesnių instancijų teismų sprendimais, kuriais konstatuota, jog būdamas normalaus išsivystymo žmogumi, sąmoningai pasirinkdamas tokį veikimo būdą, kuomet nukentėjusiajam ramentu buvo suduota į veido sritį, kaltininkas turėjo suvokti, jog kelia pavojų nukentėjusiojo sveikatai ir gyvybei, numatyti, kad jis gali patirti mirtinus sužalojimus, ir, nors jis nenorėjo tokių padarinių (atimti gyvybės), tačiau sąmoningai leido jiems atsirasti ir taip veikdamas netiesiogine tyčia nužudė nukentėjusįjį.²² Lietuvos Aukščiausiasis Teismas atsižvelgė į tai, jog konfliktas, kurio metu nukentėjusysis patyrė galvos traumą, nebuvo intensyvus. Nuteistasis siekė tik „nuvyti“ nukentėjusįjį nuo stalo. Jokio rimto nesutarimo ar pykčio tarp nuteistojo ir nukentėjusiojo nebuvo. Priešingai nei byloje, kuriose nuteistųjų veiksmai buvo kvalifikuoti kaip nužudymas, šioje byloje nebuvo paneigti nuteistojo parodymai, kad smūgiu jis neturėjo tikslo padaryti kokią nors žalą nukentėjusiajam, bet norėjo tik jį pagąsdinti, t. y., imituoti smūgi, tačiau netikėtai pataikė nukentėjusiajam į veidą. Teismas taip pat atsižvelgė į tai, jog nuteistajam buvo sunku suduoti tikslų smūgį, nes smūgio sudavimo metu nuteistojo viena koja buvo įtvare, taigi jo judėjimo galimybės buvo ribotos. Smūgį jis sudavė stovėdamas, viena ranka atsirėmęs į vieną ramentą, kita ranka laikydamas antrą ramentą.

Konstatuota, jog nuteistojo suduoto smūgio jėga buvo sąlyginai nedidelė, nukentėjusysis griuvo dešine koja užkliuvęs už stalo atramos horizontalios dalies, taigi mirtiną traumą patyrė ne tik dėl suduoto smūgio, bet ir dėl kitų netinkamai susiklosčiusių aplinkybių sąveikos. Tyčios nebuvimą šioje byloje taip pat pagrindžia tai, jog po to, kai nukentėjusysis atsigavo ir jam buvo teikiama pagalba, nuteistasis nerodė abejingumo nukentėjusiajam, atvirai, atsiprašė jo, teisinosi jam, kad neapskaičiavo smūgio, prašė nepykti, klausė, ar nereikėtų kviesti greitosios pagalbos. Iš tiesų sutiktina su Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nuomone, jog šios aplinkybės pagrindžia tyčios kaltininko veiksmuose nebuvimą.

Atsižvelgiant į šias aplinkybes Lietuvos Aukščiausiasis Teismas taip pat sprendė, kad suduodamas nukentėjusiajam smūgį ramentu nuteistasis nesuvokė, kad kelia pavojų jo gyvybei, nenumatė, kad dėl smūgio šis gali griūti ir patirti mirtiną traumą. Kita vertus, nuteistasis turėjo ir galėjo numatyti, kad bet koks ramento panaudojimas prieš kitą žmogų, net ir norint tik jį pagąsdinti, gali lemti neigiamų padarinių kito žmogaus sveikatai ar gyvybei atsiradimą (nusikalstamas nerūpestingumas) ir privalėjo susilaikyti nuo tokio pavojingo elgesio, taigi nusikaltimą padarė dėl nusikalstamo nerūpestingumo.²³

Vis dėlto šiame kontekste pažymėtina, jog teismas minėtoje byloje sprendė, kad tarp suduoto smūgio ramentu ir nukentėjusiojo mirties egzistuoja dėsningas priežastinis ryšys, kuris reiškia, jog visada ar labai dažnai, ramentu suduodamas sąlyginai nedidelio stiprumo smūgis sukels nukentėjusiojo mirtį. Tačiau, laikant, jog žmogaus mirtis yra dėsninga tokio smūgio ramentu pasekmė, manytina, jog kaltininkas, būdamas normalaus protinio išsivystymo, turėjo tokius padarinius numatyti kaip neišvengiamus ar labai tikėtinus. Vis dėlto teismas konstatavo, jog veika buvo atlikta veikiant nusikalstamam neatsargumui, o tai reiškia, jog kaltininkas visiškai nenumatė

²² Lietuvos apeliacinio teismo 2018 m. kovo 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 1A-56-449/2018.

²³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2019 m. sausio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-7-74-788/2019.

tokių padarinių kilimo galimybės, nors turėjo ir galėjo juos numatyti. Tokiu atveju diskutuotina, ar iš tiesų, net ir būdamas neatsargus, asmuo gali nenumatyti tokio didelio tikėtumo, kuris egzistuoja dėsningo priežastinio ryšio atveju, padarinių. Kita vertus, sprendžiant, jog iš tiesų padariniai nebuvo numatomi, svarstyтина, ar jie yra dėsningi kaltininko veiksmų atžvilgiu.

IŠVADOS

1. Tinkamas vieno mirtino smūgio į gyvybiškai svarbų organą sudavimo kvalifikavimas *ad hoc* reikalauja ypatingai detalaus visų faktinių bylos aplinkybių ištyrimo (įrankių naudojimas, kaltininko ir nukentėjusiojo elgesys prieš įvykį ir po jo, nusikalstamų veiksmų nutraukimo priežastys ir t.t.).
2. Vertinant kaltininko gebėjimą numatyti jo veiksmų pasėkoje kiliančius padarinius, nepakanka taikyti vien tik protiškai išsivysčiusio asmens standarto, taip pat svarbu atsižvelgti į stresinę kaltininko būklę veikos atlikimo momentu, jo turimas specialias žinias bei sukauptą patirtį.
3. Svarstyтина, ar tais atvejais, kai nukentėjusiojo kritimas yra sąlygotas jo neblaivios būsenos, o po įvykio nukentėjusysis atsisako pagalbos ir kurį laiką nesaikingai vartoja alkoholį, nukentėjusiojo nesaikingas alkoholio vartojimas nėra veiksnys, įsiterpiantis tarp kaltininko suduoto smūgio bei nukentėjusiojo mirties.
4. Diskutuotina, ar tuo atveju, kuomet nukentėjusysis krenta ne nuo smūgio, o užkliuvęs už stalo ar kito objekto, o mirtina trauma patiriama atsitrenkus galva į grindinį, nukentėjusiojo mirtis laikytina dėsninga smūgio sudavimo priežastimi.
5. Svarstyтина, ar priežastinis ryšys tarp suduoto smūgio ir padarinių (asmens mirties), kurių kaltininkas nenumato net menkiausiu laipsniu, gali atitikti dėsningo priežastinio ryšio sampratą.